

KURTULUŞ CENGİZ • “Yav İŐte FabrikalaŐak”

KURTULUŞ CENGİZ 1977'de Kayseri'de doğdu. Hacılarlı. Bornova Anadolu Lisesi'nde muhabbet, ODTÜ'de sosyoloji ve siyaset okudu. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışıyor. Bahattin Akşit, Recep Şentürk ve Önder Küçükural ile birlikte yazdıkları *Türkiye'de Dindarlık: Sosyal Gerilimler Ekseninde İnanç ve Yaşam Biçimleri* adlı kitap 2012 yılında İletişim Yayınları tarafından basıldı.

İletişim Yayınları 1858 • Araştırma-İnceleme Dizisi 314
ISBN-13: 978-975-05-1162-2
© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2013, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora
DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Kurtuluş Cengiz
UYGULAMA Hüsni Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

KURTULUŞ CENGİZ

“Yav İŐte FabrikalaŐak”

Anadolu Sermayesinin OluŐumu:
Kayseri-Hacılar Örneđi

Babam Ahmet Cengiz'e

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ: ÇALIŞMANIN PROBLEMİ	9
İKİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM VE EPİSTEMOLOJİK YAKLAŞIM	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
PROTESTAN AHLAKI TEZİ VE TÜRKİYE’DE İSLAM PROTESTANLIĞI (İSLAMI KALVİNİZM) TARTIŞMALARININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	27
Teolojik argüman (Weber’in tezi)	27
<i>Weber’e yönelik eleştiriler</i>	33
<i>Olgusal eleştiriler</i>	34
<i>Epistemolojik eleştiriler</i>	45
<i>Türkiye’de “İslam Protestanlığı” tartışması</i>	57
Sosyolojik argüman	73
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
HACILAR’IN SANAYİLEŞMESİNİN VE KAPİTALİZME EKLEMLENMESİNİN TARİHİ	77
Derin Anadolu’nun metropolü: Kayseri	77
Erciyes’in havadar sinesine yaslanmış lakaydane (kayıtsız) ve hodserane (dikbaşı) Hacılar Köyü	90
Eşkıyalık yılları	96
Eşkıyalıktan çerçiliğe	110
Tekstil dönemi: Hacılar’ın dokumacılıkla tanışması (1930-1950)	118

Hacılar'da halıcılık.....	136
Hacılar'ın Ankara'ya açılması, başkent in imkânları ile ve hizmet sektörü ile tanışması.....	155
Sanayiye yönelimin başlaması (1950-1974).....	162
Hacılar'da sanayileşmenin başlaması: HES Kablo Fabrikası'nın kuruluş süreci (1974).....	186
1980'lerden 2000'li yıllara Hacılar'da sanayileşme süreci.....	210

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÜRETİM BİÇİMİ VE ÜRETİM İLİŞKİLERİ	231
2000'li yıllarda Kayseri imalat sanayi.....	236
2000'li yıllarda Hacılar sanayisinde sektörel yapı.....	244
Üretim biçimi ve üretimin yapısı.....	250
<i>Üretimin örgütlenmesi</i>	255
<i>Fason üretim</i>	258
<i>Teknoloji ve Ar-Ge</i>	265
<i>Hacılar sanayisinde dayanışma ve rekabet ilişkileri</i>	280
<i>Yurtdışı bağlantılar, ihracat, ithalat ve ticari yönelimler</i>	289
<i>Yönetim ve organizasyon: Şirketlerin yönetim yapısı, profesyonellik ve kuşaklararası ilişkiler</i>	299
<i>Emek süreçleri</i>	321

ALTINCI BÖLÜM

SANAYİLEŞME SÜRECİNİN KÜLTÜREL BOYUTLARI	341
Teolojik argümana ilişkin bulgular.....	341
Sosyolojik argümana ilişkin bulgular (dinsel oluşumların ve dini cemaatlerin sanayileşme sürecine etkileri).....	353
Diğer kültürel dinamikler.....	387
<i>Hacılarlılık kimliği, aidiyeti ve yerel dayanışma dinamikleri</i>	387
<i>Hacılar'da siyaset ve Hacılarlı sanayicilerin siyasal yönelimleri</i>	401
<i>Küreselleşme ve moderniteye bakış</i>	409

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ	421
--------------------	-----

EK 1: Kuruluşundan Bugüne Hacılarlı Sanayicilerin Şirketlerinin Kısa Tarihi ve Gelişme Evreleri	427
--	-----

KAYNAKÇA	440
-----------------------	-----

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında hazırladığım ve 11 Eylül 2012 tarihinde kabul edilen “The Tale of Industrialization in a Small Town in Turkey: Hacılar-Kayseri” adlı tezimin genişletilmiş Türkçe versiyonudur. Aslında tezi önce Türkçe düşünüp Türkçe yazdığım için orijinal hali de denebilir. Elbette hiçbir bilimsel çalışma tek bir kişinin emeği ile ortaya çıkmaz; tam aksine kolektif bir çalışmanın, akıl yürütmenin ve yoğun bir tartışma sürecinin sonucudur. Bu anlamda da birçok kişiye teşekkür borçludur. Dolayısıyla, şimdi emeği geçen hocalarıma, arkadaşlarıma ve bu çalışmayı mümkün kılan katılımcılara sırayla teşekkür etmek istiyorum.

Aslında bütün bu süreç boyunca çok şanslıydım. Çünkü bir değil iki tez danışmanım oldu. Çalışmaya Prof. Dr. Sencer Ayata'nın danışmanlığında başladım; ancak Hoca'nın emekli olması üzerine çalışmayı Doç. Dr. Mustafa Şen'in danışmanlığında bitirdim. Her iki danışmanıma da rehberlikleri, arkadaşlıkları, kritik önerileri ve katkıları için müteşekkirim. Bunun yanı sıra tez komitemde bulunan ve çalışmamı baştan beri dikkatle takip eden Prof. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör, Prof. Dr. Recep Varçın, Doç. Dr. Ceylan Tokluoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Burak Özçetin tüm bu süreç boyunca çok değerli müdahalelerde bulundular ve tezin son haline gelmesinde çok yardımcı oldular. Her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Her türlü bilimsel çalışma gerek teknik gerek içerik gerekse biçimsel olarak farklı zorluklar içerir. Ben bu zorlukları bana her anlamda destek olan, moral veren ve tam zamanında müdahale eden arkadaşlarım sayesinde aş-

tım. Özgür Emrah Gürel, Önder Küçükural, Cevahir Özgüler, Demet Dinler, Ali Babahan, Aybüke Pabuççu ve Yeşim Üçdoğruk sağ olsunlar.

Bu arada bazı hemşerilerime özel olarak teşekkür borçluyum. Hacılar Belediye Başkanı Ahmet Herdem'in ve orada bulunduğum dönemde Hacılar Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı olan Tahir Nursaçan'ın açık fikirli yaklaşımları ve destekleri olmasaydı bu çalışma çok eksik kalırdı. Araştırma etiği gereği Hacılar'da ve Kayseri'de görüştüğüm tüm insanların ismini burada anamıyorum. Ancak onlar değerli zamanlarını ayırıp benimle görüşmelerdi ve her şeyden öte bana içten, sıcak ve samimi olmasalardı böyle bir çalışma zaten hiç mümkün olamazdı.

Bununla birlikte, ta çocukluğumdan beri bana akrabalarımın çoğundan daha yakın olan ve tüm tez süreci boyunca da alanda rehberlik eden Karamavuş ailesi, teşekkürden çok daha fazlasını hak ediyor. Gülnur, Mecit, Mehmet ve Gültekin Karamavuş'a en içten sevgilerimi sunuyorum.

Bu çalışma aynı zamanda TÜBİTAK tarafından desteklenen ve Prof. Dr. Bahattin Akşit tarafından 2008-2011 yılları arasında yürütülen 108K202 No'lu "Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Din" adlı çok kapsamlı bir araştırma projesinin parçasıydı. Bu yüzden, başta Bahattin Hoca ve Prof. Dr. Recep Şentürk olmak üzere tüm proje ekibine bilgilerini, emeklerini ve araştırma heyecanlarını paylaştıkları için minnettarım. Son olarak projeyi finanse eden TÜBİTAK'a ve değerli çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı, gerçek bir Hacılarınca, tanıdığım en komünist, en modernist ve en dik kafalı adam olan babam Ahmet Cengiz'e ithaf ediyorum.